

Наші дослідження проводилися протягом 2005–2009 років на території НПП «Гомільшанські ліси», де в 2004 році було розвішано 100 дуплянок для штучного заселення дуплогніздними птахами.

За період з 10 квітня по 10 липня у 2006 році на території НПП «Гомільшанські ліси» 41 % гніздівель були заселені *Ficedula albicollis*, а 8 % — іншими видами; 50 % — не були заселені взагалі, у 2007 р. 51 % — були зайняті *Ficedula albicollis*, 14 % — іншими видами (*Parus major*, *Parus caeruleus*, *Driomus nitedula*, *Bombus sp.*, *Polistes sp.*), 35 % — були незаселеними, у 2008 році в 50 % гніздівель було знайдено мухоловку білошию, у 16 % — інші види (*Parus major*, *Parus caeruleus*, *Driomus nitedula*, *Bombus sp.*, *Polistes sp.*), 34 % — були незайнятими; у 2009 році у 63 % гніздівлях знайшли мухоловку білошию, у 15 % — інші види (*Parus major*, *Parus caeruleus*, *Driomus nitedula*, *Polistes sp.*), а 28 % — незайнятими.

Протягом 2006–2009 років на території НПП «Гомільшанські ліси» нами спостерігається зниження успішності розмноження мухоловки білошиї внаслідок хижацького впливу вовчка лісового (*Driomus nitedula*). Успішність розмноження мухоловки білошиї у 2006 та 2007 роках склала 67,1 % та 61,1 % відповідно. У 2008 році успішність розмноження під впливом лісового вовчка знизилася до 51,1 %, а у 2009 році — до 46,3 %.

Особливий інтерес викликають дані про причини загибелі нащадків у мухоловки білошиї. Гнізда птахів, що мешкають у дуплах, розоряються в цілому менше, ніж птахів, які гніздяться відкрито, але загибель їхніх гнізд від вовчка лісового становить значну частину загальних репродуктивних втрат. Чисельність вовчка лісового може зростати в місцях встановлення великої кількості штучних гніздівель, і, як наслідок, тварини концентруються на відносно обмеженій території. Впродовж дослідження ми виявили, що показники ембріональної смертності та загибелі пташенят, що були затоптані у підстилці гнізд, неістотно впливають на успішність розмноження виду.

Крім хижацтва, на успішність гніздування мухоловки білошиї впливає конкуренція з боку інших дуплогніздників.

Загибель гнізд призводить до подовження періоду гніздування, порушення синхронності розмноження популяції та затягування процесу відльоту.

Ооморфологічні характеристики мартина жовтоногого *Larus cachinnans* за умов Чернігівського Полісся

А. В. Семироз, О. М. Федун

Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка

В Чернігівській області вперше гніздування жовтоногого мартина зафіксовано в 2005 році на території торфорозробок поблизу смт. Замглай Ріпкинського району. Замглайське поселення мартина жовтоногого є найбільш північним в межах України.

Оологічний матеріал було зібрано нами у 2008–2009 роках. Всього поведені обміри 284 яєць. Довжину (L, мм) і максимальний діаметр (B, мм) вимірювали штангенциркулем с точністю до 0,1 мм, розрахунки індексу подовженості (Sph, %) і об'єму (V, мл) проводили по загальноновизнанім формулам (Мянд, 1988). Статистична обробка виконана за допомогою програмного забезпечення WORD-EXEL. Морфологічні показники яєць відображені в таблиці 1. Достовірної різниці морфологічних показників в різні роки не виявлено.

Морфологічні показники яєць мартина жовтоногого (*Larus cachinnans*) на території болота Замглай

Таблиця 1.

	2008 (n = 97)			2009 (n = 187)		
	X ± m	lim	CV	X ± m	lim	CV
Діаметр яйця	49,86 ± 0,13	46,9 – 52,0	2,65	49,76 ± 0,12	41,9 – 59,1	3,28
Довжина яйця	71,11 ± 0,33	59,5 – 81,7	4,62	71,08 ± 0,22	60,5 – 80,2	4,27
Індекс подовженості	70,25 ± 0,36	60,6 – 84,7	5,10	71,29 ± 0,43	60,8 – 85,5	4,93
Об'єм яйця	90,25 ± 0,66	76,78 – 108	7,28	89,55 ± 0,53	61,69- 111,45	8,16

Під час досліджень в 2009 році ми мітили кожне гніздо відповідними мітками. Було встановлено, що відкладення яєць відбувалося в три етапи (в таблиці 2 вони відповідають кладкам). Перша кладка формувалася в другій-третьій декаді квітня, другу було розпочато в першій декаді травня, третя кладка формувалася в третій декаді травня. Перша і третя кладки були за невідомих причин майже повністю знищені. Морфологічні показники яєць відображені в таблиці 2.

Морфологічні характеристики яєць мартина жовтоногого в різних кладках

Таблиця 2

		X ± m	lim	CV
Перша кладка n = 27	Діаметр яйця	50,23 ± 0,23	47,8 – 52,4	2,42
	Довжина яйця	71,2 ± 0,76	60,5 – 80,2	5,59
	Індекс подовженості	70,69 ± 0,63	65,08 – 80,49	4,67
	Об'єм яйця	91,85 ± 1,66	73,17 – 111,45	9,41
Друга кладка n = 152	Діаметр яйця	49,63 ± 0,25	52,9 – 41,9	2,99
	Довжина яйця	71,12 ± 0,22	65,2 – 79,4	3,94
	Індекс подовженості	69,87 ± 0,25	76,84 – 60,79	4,51
	Об'єм яйця	89,47 ± 0,55	106,04 – 61,69	7,59
Третя кладка n = 5	Діаметр яйця	49,88 ± 1,2	54,4 – 47,8	5,38
	Довжина яйця	70,36 ± 2,09	76,4 – 64,9	6,65
	Індекс подовженості	71,16 ± 2,79	79,69 – 62,9	8,7
	Об'єм яйця	89,41 ± 4,7	75,62 – 103,83	11,77

Неогеновые летяги (Pteromyiinae, Mammalia) Украины

Синица М. В.

Национальный научно-природоведческий музей НАН Украины

Древнейшее и наиболее разнообразное сообщество Pteromyiinae в Восточной Европе известно из позднемиоценового (ранний валлезий, MN 9) карстового местонахождения Грицев. Летяги Грицева представлены четырьмя таксонами *Blackia* aff. *miocaenica* Mein, 1970; *Miopetaurista* sp.; *Forsythia* sp. и *Pliopetaurista kollmanni* Daxner-